

ÇEVİRİ

İSLAM KÜLTÜRÜNÜN ÖNEMİ¹

Hakan Can

Arş. Gör., Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Türk-İslam Sanat Tarihi Anabilim Dalı,
ilahiyathakan21@gmail.com,
ORCID: 0000-0001-6706-7312

Abdülbaki Kınısın

Arş. Gör., Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı,
hapishanedefterleri2@gmail.com
ORCID: 0000 -0003-2476-2985.

İslam dünyası, geçmiş asırlar boyunca Müslüman âlimlerin takip ettiği İslami metotlardan uzaklaşmıştır. Şöhretleri dünyanın her tarafına yayılmış ve yöntemleri birçok kuşak tarafından takip edilmiş olan mütekaddim Müslüman eğitimciler, çocukların eğitime başlama yaşının dört olması gerektiğini vurgulamışlardır. Çocuk dört yaşına kadar gücü nispetince Kuran'ı, Allah Resulü'nün (s.a.v.) hadislerini, hikmetli sözleri, belağî ve incelik içeren şiirleri ezberlemelidir. Temyiz çağına gelince de -7 yaş ve üzeri- diğer ilimlerle uğraşmaya başlamalıdır.

İslam âlemi, Batı ve Doğu yöntemlerini aldığından beri İslamî metottan uzaklaşmıştır. Bazen kız ve erkek öğrenciler üniversite seviyesine, İslam'ın esaslarını -o esaslar ki teorik ve pratik olarak bilinmeden bireyin imanı tam manasıyla sahih olmaz- bilmeden gelmektedir. Bu sebeple İslam Kültürü dersinin tüm Sosyal Bilimler fakültelerinde müfredata konulması ve ameli bir şekilde tatbik edilmesi gerekli ve zorunludur. Bunun gerekçeleri ise şunlardır:

1. İslam Mensubiyeti

İslam dinine olan mensubiyetimiz az da olsa bize bu dinden bir şeyleri öğrenmemizi zorunlu kılar. Bu kültürün kesin bir bilgi ve ameli bir tatbik ile bilinmemesi durumunda Müslümanın imanı sahih olmaz ve İslam dairesine giremez. İman'ın rükunları altıdır: Allah'a iman, meleklerle iman, kitaplara iman, peygamberlere iman, ahiret gününe iman, hayrı ve şerri ile kadere imandır. Müslüman, bunları bilmeden ve kesin bir şekilde inanmadan kendisinin imanı sahih olmaz. İslam'ın rükunları beştir: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna şهادet getirmek, namaz kılmak, zekât vermek, ramazan orucunu tutmak ve gücü yetince de hacca gitmektir. Bunlar bilinmeden ve pratiğe dökülmeden kişinin İslam'ı kâmil olmuş sayılmaz. Bunlara ilaveten İslam'ın kendisiyle süslenmeye davet ettiği yüce ahlakı bilmesi ve İslam'ın nehyettiği sapmaları ve nitelikleri terk etmesi gerekir. Müslüman bir

¹ Bu metin Mustafa Müslim ve Fethi Muhammed ez-Za'bi'nin Arapça olarak yazdığı *es-Sekafetü'l İslamiyye* adlı eserin Giriş (s.15-23) bölümünün tercümesidir. Tercümede söz konusu eserin Mektebetü's-seyda tarafından 2016 yılında Diyarbakır'da yayımlanan baskısı esas alınmıştır.

kimsenin bütün bunları bilmesi gerekmektedir. Ta ki dinine mensubiyeti noktasında muhakkik bir Müslüman olabilsin. İslam'a olan mensubiyet, bu kültürün bilinmesini ve değerli bir Müslüman şahsiyetin -inşası için gerekli- öğretilerinin belirlenmesini zorunlu kılmaktadır.

2. Düşünsel Korunma

Zaman ve mekân engelini ortadan kaldığı bir çağda yaşıyoruz. İstese de istemesek de fikirler ve bilgiler her yere ulaşmış vaziyettedir. Bilgi patlaması farklı akımlarla dünyayı sarmıştır. Her düşünce ve dava sahibi, düşünceyi cezbeden ilgi çekici yöntemlerle kendi davasına çağırılmaktadır. Eğer Müslüman -özellikle Müslüman gençlik- hata ve doğruyu bilebilecek, hak ve batılın arasını ayırt edebilecek ve İslam'ın kabul ve reddettiği şeyleri ona öğreten kuralları ve ölçüleri bilmezse, farkında olmadan kendisini İslam'dan çıkaracak bir mezhebin veya davanın peşinden sürüklenebilir ve ayağı kayabilir. İşte İslam kültürü de Müslüman'a, kendisinden hareketle fikirlerin alındığı ve reddedildiği ölçüler sunar. Bu ölçüler ona birçok durumda kendisine zehir zerk eden çekici davalar karşısında fikri bağımsızlık kazandırır.

3. Müslüman Şahsiyetin İçinde Bulunduğu Toplumda Aktif Ve Pozitif Oluşu

Müslüman, büyük bir vazife için yaratılmıştır. Bu vazife de Allah Subhanahu ve Teâla'nın yeryüzünde halifesi olmaktır. Allah Teâla'nın yöntemine uygun bir şekilde yeryüzünü imar etmek de bireylerin, toplulukların, milletlerin ve dünya halklarının çabasını ve yardımını gerektirir. Bu halifelik ve imar da bir metodu ve onu ortaya koyacak bileşenleri bilmeye ihtiyaç duyar. Bu görevi idrak etmesi için Müslümanın yeryüzünde, toplumlar ve bireyler hakkında Allah'ın kanunlarını bilmesi gerekir. Bu da Müslümanın içinde bulunduğu toplumda aktif ve pozitif olmasını sağlar. Bu husus Kur'an'da şöyle geçer: "Müminlerin erkekleri de kadınları da birbirlerinin velileridir; iyiliği teşvik eder, kötülükten alıkoyarlar..."²

İnsani ve İslami bir toplumda medeniyetin inşa edilmesi, insanlık ve medeniyet tarihini, medeniyetlerin doğuşunda, yükselişinde, gerilemesinde ve çöküşündeki Allah'ın kanunlarını bilmeyi gerektirir. Yine bu unsurlara dayanak teşkil eden değerlerin de bilinmesi gerekir. Bu duruma Kuran'ın şu ayeti işaret etmektedir: "Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık, Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır."³

Bireysel ve toplumsal aydınlanmanın, bu yapıcı rolün icra edilmesinde hem İslam toplumunda hem de insanlık toplumunda büyük bir etkisi vardır.

4. Evrensel Problemleri İslam İle Çözme

Müslümanlar İslam medeniyetini inşa ederek dünyaya, içerisinde ideal insanlık medeniyetinin tüm bileşenlerini sağlayan eşsiz bir örnek sundular. Bu örneğin başarılı olmasının sebebi; bu medeniyeti Kuran'da temsil edilen vahiy esasları, sünnet-i nebeviyye ve İslam prensiplerinin ameli tatbiki neticesi üzerine inşa etmeleridir. İslam devleti, adaletin bütün yönleriyle gerçekleştiği, yüceliğin, ilerlemenin ve mutluluğun olduğu Rabbanî bir medeniyettir.

² Tevbe, 9/71.

³ Hucurat, 49/13.

Fakat Müslüman yöneticiler İslam'ın hidayet prensiplerine temessükten yüz çevirince onurlandırıcı şeylere olan gayretleri zayıfladı. Müslüman âlimler ve fikir öncüleri, yöneticileri irşad etme rollerini ihmal ettiler dolayısıyla dünyada öncü rolleri ellerinden kayıp gitti. Durum tersine dönerek sınırlı beşeri içtihadların takip edildiği önderlikler ortaya çıktı. Heva ve hevese tabi olundu, zulüm ve sıkıntılar yaygınlaştı, sefalet dünyanın her yerine yayıldı. Dünya, maddi güçlerin çarpıştığı bir alan haline gelip ruhi bir boşluk ve zor bir hayat yaşadı. Böylelikle Allah Teâla'nın şu ayeti tahakkuk etmiş oldu: "Her kim de benim zikrimden (Kur'an'dan) yüz çevirirse, mutlaka ona dar bir geçim vardır. Bir de onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz"⁴

Kültürlü Müslüman, insanlık sorunlarına doğru çözümler sunabilmeye akli ve ruhi rahatsızlıklarına etkili çareler sunmaya muktedirdir. İnsanlık bugün bu çözümlere dün olduğundan daha muhtaçtır.

İslamî Kültürün Tanımı, Hadaret, Medeniyet Ve İlm Kavramlarından Farkı

1) Kültür Kavramının Tanımı

Sözlük Anlamı: Kültür kavramı lügatte birkaç manaya gelmekte olup bunlar; düzeltmek, idrak etmek ve kabiliyettir. [Kelime anlamına yönelik] denilir ki ثقف الشيء: Yani eğriliği ondan giderdi. Başka bir örnekte de ثقفت الرمح : mızrağın eğriliğini düzelttim ve onu dümdüz yaptım. الثقاف و المتثقف kavramları; kendisiyle mızrakların eğriliğinin düzeltildiği demir veya ahşaptan yapılmış araçlara verilen isimlerdir. ثقف sözcüğünün ikinci manası; idrak ve yüz yüze gelmektir. Bu anlamıyla Kuran'da şu ayette zikredilmiştir. " فَإِنَّمَا تَنقَضُ لَهُمْ فِي الْحَرْبِ فِئْرَةٌ يَوْمَ مَن خَلَفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ " Eğer onları savaşta yakalarsan, bunlar(a vereceğin ceza) ile arkalarındakileri de dağıt ki ibret alsınlar."⁵ Kültür kelimesi, aynı zamanda beceriye, ve maharete delalet eder. Örneğin; فلان ثقف denildiğinde yani o bilgileri elde etmede beceriklidir ve o bilgileri hızlı bir şekilde kavrar anlamına gelir.

İstilahî Anlamı: Uzmanlar, geçmiş anlamları ve her milletin kendine has bir kültürünün oluşunu da göz önüne alarak farklı tanımlamalar yapmışlardır. Biz İslami kültür kavramının kapsayıcı ve ayrıntılı bir tanımını yapacağız ki o da şudur: Teorik bilgilerin, Kur'an'a ve Sünnet'e dayanan, insanın elde ettiği ilmi tecrübelerin, düşünce yolunu belirleyen ve hayatında davranışlarının metodu olan şeylerin bütünüdür. Kültür kişinin aklını etkiler, düşünce yolunu düzeltir. Belirli bir bilgiyi bildiği ve bütün boyutlarıyla kavradığı zaman insan, o bilgide uzmanlaşır, düşüncesi iyileşir ve ardından Rabhani vahiy ile desteklenen bu bilgilere uygun bir şekilde davranışlarında istikamet bulur. Vahiy nuruyla aydınlanmış akıllar ortaya çıkar. Kültürlü Müslüman; düşüncede, davranışlarda ve diğer insanlarla olan ilişkisinde eşsiz bir örnek ortaya koyar.

2) Hadara, Medeniyet, İlim Ve Kültür Kavramları Arasındaki Fark

A) İlim: Bir şeyi hakikatiyle idrak etmektir. İnsanın ulaşmak istediği eşyanın hakikati, araştırmacının kültürel birikimi ve inançlarından etkilenmez/bağımsızdır. Örneğin; cisimlerin oluşumu sıcaklıkla genişirken soğuğa maruz kalınca büzülür. Ancak suda durum aksidir. Bu hakikat kişinin inkâr etmesiyle ya da inanmasıyla değişmez. Bu tecrübe ister Müslüman

⁴ Taha, 20/124.

⁵ Enfal, 8/57.

memleketlerde ister Hristiyan, isterse de Sosyalist ülkelerde gerçekleştirilsin netice değişmez. Ancak bir inanç sahibi bu ilmi hakikati kendi inancını gerekçelendirmede kullanabilir. Şöyle ki Mümin, söz konusu ilmi hakikati, Allah'ın hikmetini beyan etmek için kullanır. Bu hikmet de bitki ve hayvanların denizler ve okyanuslarda yaşamlarını muhafaza etmektir. Söz gelimi, buzlu suyun soğuğa maruz kalınca genleşip hacminin düşmesi, buzun su yüzeyinde kalması ve derinliklerde suyun sıcaklığının korunması içindir. Böylelikle deniz canlıları orada doğal yaşamlarını sürdürebilir. Nitekim buz kütleleri, su yüzeyine çıkınca hava ve güneş ışınlarına maruz kalmasından dolayı tekrardan erimektedir. İşte bu Allah'ın varoluştaki yasasıdır. Devasa su kütlelerinin yer yüzeyinde bulunması insana hizmet vazifesini yerine getirir. Ayeti kerimede değinildiği üzere; "Allah'ın, göklerde ve yerde bulunan şeyleri hizmetinize verdiğini, nimetlerini gizli ve açık olarak önünüze bolca serdiğini görmez misiniz?"⁶

B) Medeniyet: Bu kelime asıl olarak şehirde ikamet etmekten alınmıştır. Denilir ki تمدن; (medenileşti), yani şehirlilerin yaşamı gibi bolluk ve refah içerisinde bir ömür sürdü.

C) Hadaret: Dilcilere göre asıl olarak şehirde yaşamak manasına gelip bedeviliğin zıttıdır. Sözgelimi Kutamî şöyle der:

Eğer bir kişi şehri beğenirse orada otursun

Bizi ise çöl adamları olarak görürsün.

Çağdaş yazarların çoğu, *medeniyet* ve *hadaret* ayrımını yapmamışlar bazen *sekafe* sözcüğünü de bu ikiliye dâhil etmişlerdir. Fakat sözlük anlamının, istilahi anlamdaki yansımasını da gözetmek gerekir. Bundan dolayı biz bu üç istilahın arasını ayırmayı tercih ediyoruz.

Sekafe; Kültürel açıdan manevi yönü ifade eder. Adab, bilimler ve tecrübeler gibi.

Medeniyet; maddi yönü ifade eder. Toplumun refahında kullanılan araçlar gibi.

Hadaret ise maddi ve manevi yönü kapsamakta olup manası en geniş olanıdır. Buna göre **Hadaret** istilaha; Bir toplumun tarihi boyunca elde ettiği bilgi, bilim, refah araçları ile toplumsal ilerlemenin toplamını ifade eder. Her toplumun kültürü kendine özgü ise o halde medeniyet, maddi unsurları kapsamakta olup bunlar da ilmi gerçeklerin pratiğidir. O halde maddi unsurları kapsayan medeniyet toplumlar arasındadır. Zira medeniyet bir düşünceye veya akideye münhasıran nitelenemez. Kültür medeni toplumun davranışlarını belirliyorsa, her toplumun medeniyeti diğer toplumların medeniyetinden farklı olmalıdır.

Bundan dolayı Kur'an'ın medeniyetleri övdüğünü görüyoruz. Zira onlar, insanlar arasında adaleti tesis etmiş, fakirlere merhamette bulunmuş ve onları zalimlerin elinden kurtarmış, hakkı uygulama ve zulmü bertaraf etmede ve halkların refahını sağlamada maddi tekniği kullanmıştır. Kuran-ı Kerim, ilahi menşeli olan bu medeniyetler arasında Davut, Süleyman (Allah'ın selamı üzerlerine olsun) ve Zul Karneyn⁷ medeniyetlerini öne çıkarır.⁸ Öte yandan

⁶ Lokman, 31/20.

⁷ "Sana Zülkarneyn hakkında soru soruyorlar. De ki: "Size onunla ilgili bir parça okuyacağım." Gerçekten biz onu yeryüzünde iktidar sahibi kıldık, ona (muhtaç olduğu) her şey için bir yol öğrettik. O da bir yol tutup gitti. Nihayet güneşin battığı yere varınca, onu kara bir balçıkta batar (gibi) buldu. Orada bir kavme rastladı. Bunun üzerine biz, "Ey Zülkarneyn! Onları ya cezalandırarak veya haklarında iyi davranma yolunu seçeceksin" dedik. O, şöyle dedi: "Haksızlık eden cezalandıracağız; sonra o, rabbine gönderilecek; Allah da ona korkunç bir azap uygulayacak. İman edip iyi şeyler yapan kimseye gelince, onun için de en güzel karşılık vardır. Ve ona işimizden kolay olanı"

insanlara adil davranmayarak aşağılayan, onları kahredip zorbalığa ve otoriteye boyun eğdiren, heva ve heveslerine uyan medeniyet de Kur'an'ın zemmettiği cahiliye medeniyetlerindedir. Onların sonu, dünyada harap ve yıkıntı olmuş, ahirette ise ebedi azaba duçar olacaklardır.

Kur'an cahiliye medeniyetleri ile alakalı şu örnekleri verir:

- Arap yarımadasının güneyinde Ahkaf'ta bulunan Ad Kavmi
- Arap yarımadasının kuzeyinde Medain-i Salih'de Semud Kavmi
- Mısır'da Firavunlar Medeniyeti⁹

Bunların kıssaları ayrıntıları ile birlikte Kuran'ın birçok yerinde zikredilmiştir.

İslam Kültürünün Hedefleri

1) Ümmetin sorunlarının farkında olan, çağın kültürüne vakıf, İslam'la aziz, Rabbinin şeriatına ve inancının sabitelerine uygun ve ilkeleriyle özgünlük arz eden bir şahsiyetin inşa edilmesi.

2) İslam'ın, basın ve propaganda mahfillerinin yöntemlerine ve asrın ruhuna uygun, yalın bir şekilde sunumu.

3) Müslümanların karşılaştığı problemlere ışık tutma ve Müslümanlar için kurtuluş yolu belirleme.

İslam Kültürünün Özellikleri

İslam kültürü, yeryüzünde yaygın olan diğer kültürlerden birtakım özellikler açısından farklılık arz eder. Bu özelliklerin en belirginleri şunlardır:

1) İlahi Oluşu

İslam kültürü, vahyin ve sünnetin ilkelerine dayanır. İslam uleması bu ilkelerden birtakım istinbatlarda bulunmuştur. İslam kültürü, tevhide, güzel ahlaka, hakkı tahkime, zulmü ortadan kaldırmaya, akrabalık bağının gözetilmesine, iyiliğin yayılmasına ve ümmetin Rabbani bir

buyuracağız." Sonra yine bir yol tutup gitti. Nihayet güneşin doğduğu yere ulaştı, onu öyle bir kavim üzerine doğar buldu ki, onlar için güneşe karşı bir örtü yapmamıştık. İşte böyle oldu! Biz onunla ilgili her şeyi ayrıntısıyla biliyorduk. Sonra yine bir yol tuttu. Nihayet iki dağ arasına ulaştığında bunların ötesinde nerede ise hiçbir sözü anlamayan bir kavim buldu. Dediler ki: "Ey Zülkarneyn! Bu memlekette Ye'cüc ve Me'cüc bozgunculuk yapmaktadırlar. Bizimle onlar arasında bir sed yapman için sana bir bedel ödesek kabul eder misin?" Zülkarneyn şöyle cevap verdi: "Rabbimin beni içinde bulundurduğu nimet ve kudret sizinkinden üstündür. Siz bana kuvvetinizle destek olun da, sizinle onlar arasında aşılmaz bir engel yapayım." (Kehf, 18/83-95)

⁸ "Dâvûd'u ve Süleyman'ı da an. Bir zamanlar, (zarar görmüş) bir ekin konusunda hüküm veriyorlardı. Bir topluluğun koyun sürüsü, geceleyin başıboş bir vaziyette bu ekinin içine dağılıp ziyan vermişti. Biz de onların hükmüne tanık idik. Süleyman'ın dava konusunu iyi anlamasını sağladık. Her birine de hükmetme yeteneği ve ilim verdik. Kuşları ve tesbih eden dağları da Dâvûd'un buyruğu altına soktuk. Bunları yapan bizdik. Ona sizin için zırh yapmayı öğrettik ki savaş darbelerinden sizi korusun. Artık şükredecek misiniz? Süleyman'ın emrine de onun isteğine göre, içinde bereketler yarattığımız yere doğru esmek üzere güçlü rüzgârı verdik. Biz her şeyi biliriz. Şeytanlar (cinler) arasından da onun için dalgıçlık ve daha başka işler yapanlar vardı. Biz onları gözetim altında tutuyorduk." (Enbiya, 21/78-82)

⁹ "Görmedin mi, rabbın ne yaptı Âd kavmine; Ülkeler içinde benzeri yaratılmamış olan, sütunlarla dolu İrem'e; Vadide kayaları oyarak şehir yapan Semûd'a; Kazıklı Firavun'a? İşte bunların hepsi ülkelerinde azgınlık etmişlerdi. Oralarda durmadan fesat çıkardılar. Bu yüzden rabbın onların üzerine kırbaç gibi ceza yağdırdı. Çünkü rabbın her şeyi yakından izlemektedir." Fecr, 89/6-14

karaktere bürünmesine davet etmektedir. Ayette değinildiği üzere; *“Allah’ın (verdiği) rengiyle boyandık. Allah’tan daha güzel rengi kim verebilir? Biz ancak O’na kulluk ederiz (deyin).”*¹⁰ Müslümanların bu karaktere bürünmesi, kitlesel bir şekilde Allah’ın dinine girmelerini sağlayan ilkelerine en uygun çağrıydı. Bu ilkeler sayesinde gerek ahlak ve kültürel niteliklerinden ötürü şehirlerden önce kalplerin fethi sağlandı.

2) İnsan Fitratına Uyumlu Oluşu

İnsanı yaratan ve aynı zamanda insani yaşam koşullarını ıslah edip insan ilişkilerini düzenleyen ve yaratıcıya karşı görevlerini açıklayan hidayet ilkelerini peygamberin kalbine vahyedendir. Bu sebeple bu kültürün dinamikleri; insanı içerden ıslah etmek, Allah’ın insanın fitratına yerleştirdiği doğal gereksinimlerine cevap vermek, güdülerini arındırmak ve düzenlemek, akli sorularına cevap vermek, hurafelerden ve vehimlerden kurtarmak, ruhi açıdan arzularını doyurmak, nefsi mutmain kılmak ve böylelikle onu mutlu ve hoşnut etmektir.

3) Olumsuzluk

İslam kültürü olumsuzlukla nitelenir. Bu kültür insandaki gizli potansiyeli/enerjiyi açığa çıkarır ve onu ilmi araştırmalara yöneltir. Kâinatın beşerin maslahatına sunulduğunu bilmek suretiyle kendisini kuşatan evreni keşfetmesini ve yaratıcının kâinattaki yasalarına vakıf olmasını sağlar. Ayrıca insanın hayattaki en büyük vazifesi yeryüzüne halifelik etmesi ve orayı imar etmesidir. Yüce Allah bu meyanda şöyle buyurmaktadır: *“O, sizi yeryüzünde halifeler (oraya hâkim kimseler) yapan, size verdiği nimetler konusunda sizi sınamak için bazınızı bazınıza derece derece üstün kılandır. Şüphesiz Rabbin, cezası çabuk olandır. Şüphe yok ki O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”*¹¹ Evrenin tümü insan için bir tecrübe ve eylem alanıdır.

4) Kapsamlılık ve Yetkinlik

İslam kültürü, kapsayıcılığını ve yetkinliğini ebedî İslam öğretisinden alır. Allah Teâlâ Kuran’da şöyle buyurur: *“Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam’ı seçtim.”*¹²

İslami ilkeler, insanın kendi nefsiyle, çevresiyle (cansız varlıklar, bitkiler, hayvan ve insanlar) ilişkilerini kapsar. Bunlar için tümel yasalar barındırır. İnsanın diğer insanlara karşı nasıl davranması gerektiğini açıklar. Bu ilkelerin temeli insan ilişkileri üzerine kuruludur. Çünkü o yeryüzünde Allah’ın en şerefli mahlûkatıdır. İnsanın, beşeri/yapay yasa ve düzenlemeler münasebetiyle doğru yoldan sapmaması için onu kendi kaderine terk etmemiştir.

5) Denge ve Adalet

İslam medeniyeti, insani şahsiyetin oluşumunda denge ve adalet vasıflarıyla nitelenir. Bu medeniyet insanın hem ruhi hem de maddi gereksinimleriyle birlikte İslam toplumunun ikamesinde denge ve adaleti gözetir. Birey ve toplum yararını muhafaza eder. Yani birini diğerine kurban etmez. Nitekim İslam kültürü, tüm yaşam alanlarında dünyevi isteklerle uhrevi mutluluğun prensiplerini dengede tutar. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

¹⁰ Bakara, 2/138.

¹¹ En’am, 6/165.

¹² Maide, 5/3.

“Allah’ın sana verdiğinden (O’nun yolunda harçayarak) ahiret yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez.”¹³

6) Gerçekliğe Uygun Oluşu [Reel Politik Oluşu]

İslam’da ütöpik önermelere yer yoktur. Allah kimseye kaldıramayacağı yük yüklemeyiz. İslam kültürü insanın konumunu yükseltir, düşüncesini ve ruhunu da yüceltir. Ona şeffaf bir bilinç kazandırır. Şöyle ki insan diğer insanlarla olan davranışsal, ahlaki ve akidevî ilişkilerinde mümtaz bir konuma sahip olur. Müslüman yaşamında teorik ve uygulanabilir prensipler ayırımına gitmez. Aksine hayatı ve davranışları İslam hakikatlerinin tatbikidir. Yüce Allah şöyle buyurur: “Ey iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz Allah katında çok çirkin bir davranıştır.”¹⁴

Bu ümmetin selefının tatbiki şöyledir: İnsanları çağırdıkları şeyleri önce kendileri tatbik etmiştir. İnsanlar onların davranış ve ahlaklarından etkilenerek İslam dinine zorla veya korkuyla değil gönüllü bir şekilde girmişlerdir. Böylelikle hâkimiyetleri Tanca’dan Cakarta’ya kadar uzanmıştır.

7) Evrensel Oluşu

İslam kültürünün kaynağı rabbani bir kaynak olduğundan evrensel sorunlar için objektif çözümler sunar. Belli bir milletin karakterini benimsemez, gelenek ve göreneklerinden etkilenmez. Dünyanın belli bir bölgesinde ya da belli bir dönemde yaşıyor olmasına bakmaksızın, belirli bir görev için yaratılmış, güdüleri olan ve belirli karakterlere sahip insanı göz önüne alarak insanın sorunlarını ele alır. İslam kültürü zaman, mekân ve çevreyi aşan bir kültürdür. Bundan dolayı ilkeleri, ölçüleri ve sorunları çözümü evrensel ve objektiftir.

8) İlerlemeyi ve İstikrarı Bir Arada Barındırması

İslam’ın yüceliği ve ölümsüz ilkeleri, *süreklilik* ve *istikrar* unsurlarında ifadesini bulur. Bu medeniyette, esneklik ve ilerleme bir arada bulunmaktadır. Bu da onu bütün zaman ve mekânlarda elverişli kılmıştır. Hedeflerde ve amaçlarda kararlılık, ilkelere saygınlık ve kudsiyet atfederek inananın nefsinde bir güven meydana getirmiştir. Üslup ve araçlarda esneklik; dünyevi işlerdeki yenilikleri ve tecrübi ilimleri kavrama hususunda canlılık katmıştır. Örneğin; şura ve adaletle hükmetme sabitelerden olmakla birlikte bunları tatbiki yoruma bırakılmıştır.

Bu ilerleme ve istikrar Allah’ın evrendeki kanunlarına ve insan fıtratına uygunluk arz eder. Dönüşen değişim ve devam eden bir istikrar vardır. Bu özelliğiyle İslam toplumu; değerlerini, inancını ve ahlakını muhafaza ederek medeni ilerleme basamaklarını devamlı bir şekilde çıkacaktır.

¹³ Kasas, 28/77.

¹⁴ Saf, 61/2-3.